

SON DÖNEM DİVAN EDEBİYATI TARTIŞMALARINDA BASIN **THE RECENT TIME DISCUSSION ON DİVAN LITERATURE AT PRESS**

Üzeyir SÜĞÜMLÜ

Sakarya Üniversitesi Türkçe Eğitimi ABD’de Doktora Öğrencisi-MEB’de Türkçe Öğretmeni

Abstract

Discussions on divan (Court) literature began with the Tanzimat Period in which Ottoman intellectuals started to get acquainted with and to be influenced by Western literature; continued in the Serveti Fünûn and Republican periods; and have continued up to now. In this article, the view of press on recent discussions on divan literature instruction in high schools has been addressed in the case of Daily Milliyet. The archives of Daily Milliyet were examined from the first date of the discussion. Divan literature discussions were handled in chronological order. Identifying the views that emerged with the so-called recent discussions, that started in 2001 and became popular with the comments of Metin Bostancıoğlu, Minister of National Education; and that the newspapers have also contributed, is the basic aim of this work.

Key Words: Divan Literature, Divan Literature Teaching.

Özet

Divan edebiyatı ile ilgili tartışmalar, Tanzimat döneminde Osmanlı aydınlarının Batı’yı daha iyi tanımaları ve Batı edebiyatından etkilenmeleri ile başlamıştır. Serveti Fünûn döneminde de devam etmiş olan bu tartışmalar; Cumhuriyet döneminde güncelliğini korumuş ve günümüze kadar da devam edegelmiştir. Son dönemde meydana gelen ve basına da yansıyan divan edebiyatının liselerde öğretimi ile ilgili tartışma, “Milliyet Gazetesi Örneği” bağlamında ele alınarak gazetelerin bu tartışmaya bakışı irdelenmiştir. Tartışmanın başladığı tarihten itibaren Milliyet Gazetesi arşivi incelenmiş ve makalede divan edebiyatı tartışmaları kronolojik sıra ile ele alınmıştır. 2001 yılında başlayan, dönemin Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu’nun açıklaması ile gün yüzüne çıkan ve gazetelerin de katıldığı son dönem tartışmaları ile ortaya çıkan görüşleri belirlemek çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Divan Edebiyatı, Divan Edebiyatı Öğretimi

GİRİŞ

Toplumlar, dilleriyle duygu ve düşüncelerini ortaya koyar, ilimlerini yapar, eserlerini verir. Duygu ve düşüncelerini dilin imkânlarının estetik ve akıllıca kullanıldığı edebiyat vasıtasıyla ifade eder. Dil kendini en fazla edebiyatta hissettirir. “Edebiyat bilgi, gözlem ve deneyişlere dayalı duygular, düşünceler, hayaller yardımıyla, güzel söz ve yazı eserleri yaratma bilgi ve sanatıdır.”(Kabaklı, 2002; 24).

Edebiyat ve tarih birbirleriyle yakından ilgili iki alandır. Kültürün iki temel unsuru konumundaki edebiyat ve tarihi birbirlerinden ayırmak neredeyse imkânsızdır. “Edebiyat ve tarih, kavram olarak farklı olmalarına rağmen, milletlerin hayatında yan yana akan ve suları bazen birbirine karışan iki nehir gibi değerlendirilmelidir.” (Özdemir, 2002; 1). Kültürün önemli bir unsuru olan edebiyat, toplumun yaşayışı ile yakından ilgilidir. Bir toplumun yaşayış özellikleri değiştikçe, meydana gelen değişimler o toplumun edebiyatına da yansır. Türk toplumu, tarihi süreçte birçok göç yapmış ve bunların sonucunda farklı medeniyetlerle ünsiyette bulunmuş bir toplumdur. Bunun doğal tezahürü olarak, edebiyat da kültürün bir unsuru olması bakımından medeniyet değişikliklerinden etkilenmiştir.

Edebiyatımız Ana yurt olarak kabul ettiğimiz Orta Asya’da başlamış ve İslam medeniyetinin kabulüyle ilk büyük değişimi yaşamıştır. “Türk Edebiyatı, Orta Asya’da Türk Milletinin doğuşuyla başlamış ve bu güne kadar da devam edegelmiştir. Bunun içinde Müslümanlıktan önceki devrin eserleri kendine mahsus evsafa bir grup teşkil etmektedir.” (Kocatürk, 1964; 3). Orta Asya Atlı Göçebe kültüründen İslam medeniyetine geçişimiz inancımızda, yaşayışımızda, düşünmemizde büyük değişiklikleri beraberinde getirmiş ve İslam medeniyetine girişimizin temelinde din değişikliğinin bulunması; dilimizi ve estetiğimizi önemli ölçüde etkilemiştir. “Yeni girilen kültür dairesinin merkezinde İslam ve Allah yer almakta; dil ve estetik endişe, söz konusu din çevresinde adeta yeniden teşekküle yönelmektedir.” (Aktaş, 2003;17)

Medeniyet değişikliği gerçekleştikçe edebiyatımız da buna bağlı olarak iki önemli dönemden geçmiştir. “Türk edebiyatı, tarihi ve tabii seyri içerisinde iki büyük inkılâp geçirmiştir. Birincisi, İslamiyet’in kabulü ile girilen medeniyetin kaçınılmaz sonucu olan ‘Divan Edebiyatı’ diğeri, özellikle ondokuzuncu asrın ikinci yarısında kendini iyice hissettiren ve Avrupa medeniyetiyle ilişkilerin sonucu olarak şekillenen ‘Batı Tesirindeki Türk Edebiyatı’dır.” (Erbay, 1997; I). Batıya yönelişle beraber tanımaya başladığımız Batı edebiyatı bizim edebiyatımızı etkilemiş ve bu etkilenmenin sonucunda Batı etkisinde gelişim gösteren bir edebiyat anlayışı doğmuştur. “Türk milletinin altı asır boyunca bedîî zevkini oluşturan divan edebiyatı İslam medeniyetinin etkisi altında gelişmiş, zamanla harikulade örnekler vermiş ve sonunda yavaş yavaş yerini batı edebiyatları etkisinde bir edebiyata bırakmıştır.”(Pala, 1989; XI)

Yeni girilen İslam medeniyetine bağlı olarak ortaya çıkan edebiyat anlayışlarından biri olan ‘divan edebiyatı’ altı asrı içine alan bir gelişim göstermiş, Osmanlı devletinin, 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren, fiili olarak Batı medeniyetine yönelmesi sonucu edebiyatta kendini bu etkiden kurtaramamıştır. 13. yüzyılın sonlarında temelleri atılan ve 19. yüzyılın ilk yarısına kadar devam etmiş güçlü bir edebiyat geleneği olan divan Edebiyatı: “... XIX. asrın ilk yarısı ve özellikle 1839’da Tanzimat Fermanı’nın ilanına kadar, edebiyatımızda yenileşme belirtilerine rağmen, divan şiiri hâkimiyetini -bozulmuş da olsa- devam ettirmektedir.”(Erbay, 1997; 4). Batı medeniyetinin etkisi edebiyatta hissedilince divan edebiyatının otoritesi sarsılmaya başlamıştır. Kendini her alanda olduğu gibi edebiyatta da gösteren Batı etkisi, divan edebiyatına karşı, olumsuz bir tutumun oluşmasının temellerini atmıştır. Böylece edebiyatımızda uzun zaman sürecek bir tartışmanın temelleri kökleşmiştir. “İlk çatışma her zaman olduğu gibi, yeninin eskiye saldırması, eskinin de kendini savunması şeklinde cereyan

etmiştir.” (Özdemir, 2001; III). Yeninin eskiyi tasfiyeye çalışması, yeninin eskiye göstermiş olduğu doğal bir tepkidir.

Tarihi gelişim doğru özüksendiği takdirde edebiyatta kendini gösteren eski-yeni çatışmasının eski medeniyet ile yeni medeniyet çatışmasının bir uzantısı olduğu görülür. Siyasi ve sosyal şartlara bağılı olarak edebi hayatın değışmesi doğaldır. Divan edebiyatının oluştuğı kültürel ortam değıştiğı için edebiyat anlayışı da değışmiştir. “O, artık bir tarih olmuştur. Hiç kimse bu edebiyatı yeniden ortaya koyamaz ve hatta benzerini de yapamaz. Çünkü onun tarihi ve kültürel şartları yoktur. Onun boy verdiği çevreyi bulmak mümkün değildir. Hatta onun kullandığı dili, o dilin ifade imkânını, kendi kelimelerine yüklediğı anlamları da çok gerilerde bırakmış durumdayız.” (Kahraman, 1996; 395)

Uzun bir dönemi kapsayan divan edebiyatı muhtelif isimlerle anılmış hatta bazı isimleri eleştiri konusu olmuştur. “Edebiyat-ı kadime, şiir-i kudema, asar-ı eslaf, havas edebiyatı, saray edebiyatı, Enderun edebiyatı, skolâstik edebiyat, medrese edebiyatı, ümmet edebiyatı veya ümmet çağı edebiyatı, Osmanlı edebiyatı, yüksek zümre edebiyatı, klasik edebiyat isimleri en fazla kullanılanlardır. Fakat bunların içerisinde bir tanesi daha çok tercih edilmiş ve tutulmuştur: Divan edebiyatı...” (Özdemir, 2001; 7)

Divan edebiyatı ile ilgili tartışmalar, güncelliğini (bazı dönemler hariç) hep koruyarak eski-yeni tartışmaları olarak bildiğimiz eski edebiyat-yeni edebiyat tartışmaları şeklinde günümüze kadar süregelmiştir. Biz, asıl konumuz olmaması bakımından tartışmaların hepsine yer vermeyeceğiz. İlk tartışmalar kabul edebileceğimiz Tanzimat Dönemi tartışmalarına, ardından Servet-i Fünûn dönemi tartışmalarına kısaca değineceğiz ve asıl konumuz olan Milliyet Gazetesinde konuyla ilgili tartışmalara geçeceğiz.

ÖNCEKİ TARTIŞMALAR

Tanzimat dönemi tartışmaları:

Batıya her alanda yoğun bir ilginin gösterildiğı bu dönemde edebiyatımız, Batı edebiyatının özellikle de Fransız edebiyatının tesiri altında kalmıştır. Batı edebiyatını tanıyanlar bu edebiyatın kendilerine sunduğı imkânlar ile divan edebiyatının imkânları arasında mukayese yapmışlar ve sonucunda divan edebiyatını yetersiz bularak, bu edebiyata eleştirilerde bulunmuşlardır. “Yeni edebiyatçılar, tenkid, değerlendirme ve tartışmalarında, Batı edebiyatının kendilerine sunduğı, yeni türleri, şekil ve muhteva açısından, divan şiirine hücumlarında hareket noktası olarak almışlardır.” (Erbay, 2001; 457)

Tartışmalar Şinasi’nin “...halk ve kültür ve edebiyatını esas alan sade ve süssüz bir edebiyata vücut verme gayretleri...” ile başlamıştır. Tartışmaların birinci safhasında Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemal vardır. Ziya Paşa ve Namık Kemal, Divan edebiyatından tamamen vazgeçemeyen ve bunun yanında yeni edebiyat anlayışını da kullanmak isteyen bir ikilem içerisinde. Ziya Paşa’nın “Şiir ve İnşa” makalesinde ileri sürmüş olduğu iddialar (halk edebiyatına ait öğeler) divan edebiyatına yöneltilen eleştirilerin başlangıcıdır (Erbay, 2001; 457). Bu dönemde, divan edebiyatının toplumdan uzak kaldığı gerekçesiyle halk edebiyatı unsurlarının kullanılarak divan edebiyatında olduğu gibi “sanat sanat için” değil, halk edebiyatındaki “sanat toplum için” anlayışı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Namık Kemal Ziya Paşa’nın böyle bir eğilim göstermesini fırsat bilmiş ve divan edebiyatının ortadan kaldırılması için tartışmalara katılmıştır. “Namık Kemal ‘edebiyat-ı sahîha’ adını verdiği yeni edebiyatın

tesis ve tekâmülü için, eski edebiyata ait bütün değerlerin, ne şekilde ve kim tarafından olursa olsun, yok edilmesi gerektiği kanaatindeydi.” (Erbay, 2001; 458). Ziya Paşa Hârâbat antolojisinde divan edebiyatına önceden yöneltmiş olduğu eleştirilerin dozunu azaltınca Namık Kemal ve Ziya Paşa görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Daha sonraları Namık Kemal halk edebiyatının, yıllardır işlenen ve belli bir ustalığa erişmiş olan divan edebiyatının yerini tutmasının mümkün olmadığını görür ve “...Hamid’e yazdığı bir mektupta, yirmi yıldır küftettiği eski edebiyata yeniden döneceğini itiraf eder.” (Erbay, 2001; 458).

Tartışmalara temkinli yaklaşan Rezaizade Mahmut Ekrem ve Muallim Naci “...divan şiirinin de gözden uzak tutulmaması gerektiğini savunmaktadırlar.” (Erbay, 2001; 458) Velhasıl bu dönem tartışmalarına katılanlar eski-yeni ikileminde kalarak bir netice ortaya çıkaramamışlardır.

Tartışmalar, ikinci safhada ise “hayal-hakikat” penceresi etrafında cereyan etmiş ve divan edebiyatına, hakikatleri değil de hayalleri konu edindiği için eleştiriler yöneltilmiştir. Divan edebiyatına pozitif bilimler çerçevesinde bakıp onu değerlendiren ve divan edebiyatının pozitif bilimler açısından hiçbir kıymet taşımadığı görüşleri ilk Türk pozitivist kabul edilen Beşir Fuat tarafından ortaya atılmıştır (Erbay, 2001; 459). Divan edebiyatına pozitif bilimler açısından bakanlar divan edebiyatının “...halktan uzak, fert ve topluma yabancı, aynı zamanda hakikat adına hiçbir fikri temele sahip olmadığını...” (Erbay, 2001; 459) ileri sürmüşlerdir.

Servet-i Fünûn dönemi tartışmaları:

Tanzimat döneminde divan edebiyatına yöneltilen eleştiriler divan edebiyatının “sanat toplum içindir” anlayışından uzak olduğu gerekçesini taşıırken Servet-i Fünûn döneminde divan edebiyatına yöneltilen eleştiriler, divan edebiyatının şekil ve muhtevasına yönelmiştir. Servet-i Fünûn edebiyatçıları “sanat sanat içindir” anlayışı çerçevesinde eserler verdikleri için divan edebiyatının toplumdan uzak olması onları ilgilendirmemiştir. Servet-i Fünûn edebiyatçıları “...Batılı tarz şekil ve muhtevaya doğru meyletmışlerdir.” (Erbay, 2001; 459). Batı edebiyatından özellikle de Fransız edebiyatından aldıkları sone, terza rima gibi nazım şekilleri bunun en büyük delilleridir. Buna rağmen bu dönem edebiyatçıları divan edebiyatının vezin, kafiye ve nazım şekillerini kullanmaya devam etmişlerdir. “Servet-i Fünûn edebiyatında, şekil ve muhtevada, yenilik ve değişiklikler olmuşsa da, bu dönemde eser veren sanatkarlar, eserlerindeki vezin, kafiye ve nazım şekilleri itibarıyla, divan şairlerinin Tanzimat sonrası uzantısı gibidirler.” (Erbay, 2001; 459). Bu nedenle divan edebiyatı ile çok fazla uyumsuzluk yaşamamışlardır. Hatta divan edebiyatının uğramış olduğu dilinin anlaşılabilirliği eleştirilerine, Servet-i Fünûn edebiyatçıları da maruz kalmışlardır. “Servet-i Fünûn edebiyatı sonuçta zevk açısından eski ile bağlarını tamamen koparmıştır. Fakat dil ve vezin bakımından eskiye olan bağlılığını devam ettirmiştir.” (Özdemir, 2001; 25).

Servet-i Fünûn edebiyatçıları divan edebiyatını toptan reddetmenin yanlış olacağını bunun yerine divan edebiyatının tüm yönleri ile tetkik edilerek yeni edebiyat çerçevesinde divan edebiyatından yararlanma fikrinin doğruluğu üzerinde durmuşlardır (Erbay, 2001; 460). Bu bağlamda Tanzimat dönemi edebiyatçılarının divan edebiyatına bakışı ile Servet-i Fünûn edebiyatçılarının divan edebiyatına bakışının farklı olduğunu görülmektedir.

Velhasıl bu dönem tartışmaları geçmiş toptan red yerine onu kabule ve ondan yararlanma eğilimi noktasında birleşmiştir. 1901 yılında servet-i Fünûn topluluğu dağılmış ve tartışmalar siyasi baskılar nedeniyle meşrutiyet dönemine kadar kesilmiştir. Meşrutiyetin ilanından sonra tartışmalar daha da hararetlenerek tekrar başlamıştır¹

¹ Divan edebiyatı münakaşaları ile ilgili ayrıntılı bilgi için başvurulacak eserlerden birkaçı:

- Mehmet Kahraman tarafından kaleme alınan *Divan Edebiyatı Üzerine Tartışmalar* adlı eser.

Biz tartışmaların başlangıcı ve gelişimi ile ilgili süreci anlatıp günümüzdeki tartışmalar olarak kabul ettiğimiz son dönem tartışmalarına geçeceğiz.

SON DÖNEM TARTIŞMALARI-BASIN

Milliyet gazetesindeki tartışmalar:

Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu'nun liselerdeki edebiyat derslerinin divan edebiyatı ile ilgili bölümünün müfredattan çıkarılacağı yönünde yaptığı açıklamasına binaen, tartışmayı Hürriyet Gazetesi 19 Aralık 2001 tarihinde, Kamuran Zeren'in "Failatün failün bitti" başlıklı haberi ile başlatmıştır. Sonrasında tartışmaya birçok gazete, dergi; şair, yazar, akademisyen katılım göstermiştir.

Bedri Aydoğan 'Edebiyat derslerinin değiştirilmesi konusunda çıkan tartışmalar' başlıklı makalesinde konuyla ilgili şunları söylemektedir: "*Tartışmaların merkezinde ise Kamuran Zeren'in Hürriyet gazetesinde edebiyat derslerinin içeriği ile derslerin işleniş konusuna Milli Eğitim Bakanlığının yapmayı plânladığı değişikliklere ilişkin olarak aktardığı şu bilgiler tartışmaya neden oldu:*

- *Lise ikinci ve üçüncü sınıflarda edebiyat tarihi dersi kaldırılacak*
- *Edebiyat öğretimi günümüz edebiyatçılarından başlatılıp, sonra geriye dönülerek daha önceki dönemlerin edebiyatçılarının okutulması biçiminde yapılacaktır.*
- *Failatün failün devri kapanacaktır.*
- *Divan edebiyatı, yerini çağdaş edebiyata bırakacaktır.*
- *Çağdaş edebiyat güncelleştirilecektir.*
- *Edebiyat kitapları bu ilkeler ve amaçlar doğrultusunda yeniden yazılacaktır.*
- *Türkçeyi iyi kullanan yazarlar ve bunların yapıtları ile yaşayan edebiyat örneklerine yer verilecektir."*

(http://turkoloji.cu.edu.tr/YENİ%TURK%20EDEBIYATI/aydogan_3.pdf)

Milliyet Gazetesi konuyla ilgili tartışmaları, 20 Aralık 2001 tarihinde Taha Akyol'un "Objektif" adlı köşesinde "Sayın Ecevit..." başlıklı yazısı ve aynı gün Can Dündar'ın "Ada" adlı köşesinde yazmış olduğu "Failatün failün'süz edebiyat" başlıklı yazısıyla devam ettirmiştir. 21 Aralık 2001 tarihinde Taha Akyol "Edebiyat tarihi" başlıklı yazısı ile konuya değinmiştir. Aynı gün gazetenin "Görüş" adlı haber sayfasının "Çapraz Ateş" adlı bölümünde akademisyen, yazar ve şair görüşlerine yer verilmiştir. 24 Aralık 2001 tarihinde konuyu Taha Akyol "Edebiyat tartışması" başlıklı köşe yazısıyla tekrar ele almıştır. Gazetede konuyla ilgili

- Mehmet Özdemir tarafından hazırlanan *Divan Edebiyatı Münakaşaları (1902–1928)* adlı doktora Tezi (Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Erdoğan Erbay tarafından yazılmış *Eskiler ve Yeniler* adlı eser.
- Mehmet Özdemir tarafından kaleme alınan *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Divan Edebiyatı Tartışmaları* adlı eser.

son yazı ise Abbas Güçlü'nün "Diyalog" adlı köşesinde "Edebiyat'ta milat tartışması" başlıklı yazısıdır.

Milliyet gazetesi, köşe yazarlarının konuyu köşelerine taşımalarının yanı sıra, tartışmalara "Görüş" adlı haber sayfasında değinmiştir. Burada farklı camiaları temsil eden insanların görüşlerine yer verilmiştir. Görüşlerine yer verilenler kişiler şunlardır: Prof. Dr. Orhan Bilgin (Marmara Üniversitesi), Yaşar Kemal (Yazar), Zeynep Aliye (Yazar), Metin Celal (Şair)

Konuyla ilgili Milliyet Gazetesi'nde yer alan habere ve köşe yazılarına göre, tartışmaların odaklandığı noktalar:

İdeolojik bir tavır, kültür tasfiyeciliği:

Taha Akyol, 20 Aralık 2001 tarihinde "Sayın Ecevit..." başlığıyla yazmış olduğu yazısında, Milli Eğitim Bakanının yapmayı düşündüğü değişiklik için: "*Gerekçesi ne? Saygın edebiyatçılarımızın, eğitimcilerimizin, edebiyat tarihçisi ve kültürçülerimizin yaptığı bir araştırma mı? Hayır? Bakanın hevesi... Ve bir de Atatürk'ün 'Türkçe yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarılmalı' şeklindeki sözü...*" sözleriyle gerekçelerin bilimsel olmadığını ifade etmiştir. Yapılması düşünülen değişikliklerin ideolojik olduğunu "Mesele edebiyat tarihi değil... Yahya Kemal'i bile sonraya bırakan kültürel miras tasfiyeciliğidir. İdeolojik tavidir." sözleriyle ifade etmiştir.

Dili Türkçeye yakın olan şairlerin şiirlerinin öğretimi:

Taha Akyol, aynı yazısında divan edebiyatının tamamının dili ağır anlaşılmaz bir edebiyat olmadığını "*Elbette çocuklar çok ağır ve terkipli divan şiirleriyle uğraşmak zorunda kalmamalı... Ama Fuzuli'nin, Nedim'in, hatta Baki'nin bile çok güzel duru Türkçe şiirleri vardır.*" sözleriyle dile getirerek dili ağır olanlar yerine dili Türkçeye yakın olanların ön plana koyulması gereği üzerinde durmuştur.

Kültürel miras olduğu gerçeği:

Taya Akyol, aynı yazısında divan edebiyatının kültürel bir miras olduğunu "Ahmet Hamdi Tanpınar ve Abdülkâî Gölpinarlı gibi büyük kültür adamlarımız bir ara Divan Edebiyatını reddetmiş sonra Divan Edebiyatı'nın değerli bir kültürel miras olduğu görüşüne varmışlardır." sözleriyle ifade etmektedir.

Yazar Zeynep Ali'ye, "Görüş" adlı haber sayfasında "DİVAN'sız edebiyat olur mu?" başlıklı haberde yer alan "*Divan edebiyatımızı, halk edebiyatımızı, hatta eski Türk edebiyatını tanımayan bir gencin, çağdaş edebiyatımızı kavraması, toplumunu tanıması, onu çözümlemesi yani analitik bir düşünce yapısı geliştirmesi nasıl mümkün olabilir?*" açıklamasıyla, divan edebiyatının öğretiminin gerekliliğini vurgulamıştır. Ve edebiyat mirasımız olması sebebiyle, divan edebiyatının öğrenilmeden günümüz edebiyatının kavranılamayacağı ifade etmiştir.

Aruz vezni:

Can Dündar, 20 Aralık 2001 tarihinde yazmış olduğu "Failatün failün'süz edebiyat" başlıklı yazısında, aruz vezninin öğrenilmesinin zorluğuna şu sözlerle değinmiştir: "*Bazen bir kısa çizgi, bir nokta formülüyle öyle çok 'failatün failün' ezberledik ki, kendinizi, Osmanlıyı öcü göstermek için çekilen belgesellerde, sakallı hocanın önünde yere diz çökmüş, rahlede 'ba beyl'i temrin eden medrese talebelerine benzetirdik.*"

24 Aralık 2001 tarihinde, Taha Akyol "Edebiyat tartışması" başlıklı yazısında aruz vezniyle şiir yazan (Yahya Kemal, Nazım Hikmet...) şairlere değinerek "Aruz düşmanlığı da ideolojik bir kültür kırımı değilse, kültürsüzleşmenin bir göstergesidir." açıklamasıyla aruzun öğretiminin kaldırılmasına karşı çıkmaktadır.

İsmail Habip Sevük'ün 'Edebiyat Bilgileri' adlı kitabından şu bölümü aktararak aruzun öğretiminin neden gerekli olduğunu belirtmektedir: “*Aruzu bilmemek Yunus Emre'den Yahya Kemal'e kadar yedi asırlık sesimizi bilmemektir. O ses ki bu çatlak dünyada zevklerin zevki ve tatların tadıdır; o ses ki şerefimizdir, medeniyetimizdir, övünüşümüzdür. Gençlerimizi aruzdan vazifelendirmeyi milli bir vazife bilelim.*” Taha Akyol devamında “*Ve Sevük Hoca, aruzun 'Arap, Acem vezni' olduğunu söyleyen bilgisizlere, 'Türk aruzunu' anlatarak 'aruz, millidir, üstelik kolaydır' diyor.*” açıklamasıyla aruzun öğretiminin zor olmadığı belirtmiştir.

Günümüz şartlarının divan edebiyatını ortadan kaldırdığı gerçeği:

Can Dündar aynı yazısında, “*Ancak şu da bir gerçek ki, gündelik hayat, yeni bir duygu ikliminde soluk alıp verdikçe saraydan, taassuptan, Şark tesirinden, İslam'ın etki alanından hatta aşktan ve şaraptan koptukça, Divan da yıllar yılı zorla yaşatıldığı akvaryumda son suyunu da tüketmiş nadide bir balık gibi soluğunu yitiriyor. Bugün lise çağında bir İngiliz nasıl Shakespeare'i anlamakta zorlanıyorsa, biz de Nedim'i, Nabi'yi, Nefi'yi anlayamaz haldeyiz. Bu, zamanın doğal bir törpüsüdür.*” açıklamasıyla divan edebiyatının yaşayabileceği şartların zamanla ortadan kalktığı gerçeğini ifade etmiştir.

Edebiyat öğretiminin çağdaştan başlayıp geriye doğru yapılması düşüncesi:

Can Dündar, 20 Aralık 2001 tarihinde “Failatün failün'süz edebiyat” başlıklı yazısında edebiyat öğretiminin çağdaş edebiyattan geriye doğru yapılması düşüncesini doğru bulduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: “*Ama eğitimin, bu haliyle, çocuklara bırakın Divan tadı vermeyi, onları edebiyattan hepten soğuttuğuna inanıyorum. O yüzden bakanlığın edebiyat öğretimini çağdaştan başlayıp, geriye doğru götürme kararını doğru buluyorum.*”

Taha Akyol, 21 Aralık 2001 tarihinde “Edebiyat tarihi” başlıklı yazısında edebiyatın geriye götürülerek öğretimi fikrine karşı çıkmaktadır. “*...okullarda inkılâp tarihi okuturken önce Cumhuriyet'i ilan ettirip ondan sonra Milli Mücadele'ye, Çanakkale'ye Osmanlı Modernleşmesine mi gidiyoruz?*” sözleriyle mantık olarak öğretimin yanlış olacağını belirtmiştir. “*Doğru olan, tarihimizi ve gelişim sürecini tersine çevirmek değil, Divan ve Tanzimat gibi edebiyat türlerinden sonra asıl ağırlığı modern Türk edebiyatına vermektir.*” açıklamasını yaparak edebiyat öğretiminde nasıl bir yol izlenilmesi noktasında fikir belirtmiştir.

Marmara Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Orhan Bilgin'in gazetesinin “Görüş” adlı haber sayfasında “DİVAN'sız edebiyat olur mu?” başlıklı haberde yer alan açıklamasında edebiyatın geriye götürülerek öğretim yapılmasının doğru olmadığını şu sözlerle açıklamıştır: “*Fakat Divan edebiyatı, klasikler bilinmeden çağdaş edebiyatın anlaşılabilirliğini düşünmüyorum. Bu, temeli olmayan bir binaya benzer. Klasik edebiyat bilinmeli ki, Cumhuriyet dönemi anlaşılabilirsin, onun zevkine varılabilirsin. Bana alınan, çok doğru bir karar gibi gelmedi. Önce Divan edebiyatı öğretilmeli, sonra günümüz edebiyatına gelinmeli.*”

Modern Türk edebiyatı ve halk edebiyatının daha önemli olduğu düşüncesi:

21 Aralık 2001 tarihinde, Yazar Yaşar Kemal'in, gazetesinin “Görüş” adlı haber sayfasında “DİVAN'sız edebiyat olur mu?” başlıklı haberde yer alan açıklamasında, “*Yalnız Türkiye'de değil, bütün dünyada önce klasikleri okuturlar. Bence hangisinin okutulduğunun bir önemi yok. Ama en önem verilecek olan, modern Türk edebiyatı ile halk edebiyatıdır. Divan edebiyatı deyip de çocukların başını 'failün'lerle şişirmesinler. Okutacaklarsa Evliya Çelebi'yi okutsunlar. Bugün politikacılarda da dâhil insanlar, ne Anadolu'nun kültürüne*

sahipler, ne de kendi çağdaş edebiyatlarını biliyorlar. Gençler, klasikleri de bilmek zorundadır, ama çağdaş edebiyatı tanımayan, Türkçeyi yarım yamalak 500 kelimeyle öğrenen gençler yetiştirmemek için çağdaş edebiyatı öğretmek gerekir. Modern Türk edebiyatı gerçekten Türk diliyle yazılmış ilk eserdir. Anadolu Türkçesi en zengin Türkçe'dir." açıklamasıyla divan edebiyatının öğretiminin çok da gerekli olmadığını, bunun yerine modern Türk edebiyatına ve halk edebiyatına ağırlık verilmesinin doğru olacağını belirtmiştir.

Sorunun edebiyatı sevdirememekten kaynaklandığı düşüncesi:

20 Aralık 2001 tarihinde, Şair Metin Celal, gazetenin "Görüş" adlı haber sayfasında "DİVAN'sız edebiyat olur mu?" başlıklı haberde yer alan, "MEB'in getirdiği anlayışla, ister Fuzuli, ister Orhan Veli okutun, bir şey değişmez. Dersin veriliş biçimi öğrenciyi edebiyattan soğutuyor. Edebiyatı tamamen kaldırsalar Türk edebiyatını gençlere sevdirmeye anlamında daha büyük faydaları olacak. Ben de lisedeyken edebiyattan nefret etmişim. 'Failatün failün' anlatılır, şiirin anlamı sorulursa tabii sevmezsiniz. Önemli olan öğretilme biçiminin değişmesi." açıklamasıyla, söz konusu olan hangi tür edebiyatın öğretileceği değil, gençlere edebiyatı nasıl sevdirebileceğimizdir, fikri şair tarafından belirtilmiştir.

Divan edebiyatının bilinemediği düşüncesi:

Abbas Güçlü, 28 Aralık 2001 tarihinde "Edebiyat'ta milat tartışması" başlıklı yazısındaki, "Uzmanlar ne diyor? Bu konuda hemen herkes bir şeyler söyledi. Ama işin uzmanına siz ne düşünüyorsunuz diye hiç soran olmadı. İşte internetten gelen bir uzman görüşü: Diyelim ki reformu gerçekleştirdiler. Değişen ne olacak? Bir millet ki diliyle, edebiyatıyla, tarihiyle, kültürüyle, kendini var eden değerleriyle ayakta kalır. O millete yaptırmak istediğiniz ne varsa o millet istemeden yaptıramazsınız. On asır bu kelimelerle yaşamış, ağlamış, gülmüş, sevinmiş, üzölmüş olan bu millet, birileri istiyor diye konuşmakta olduğu dilini değıştirmez, yaşamakta olduğu edebiyatını değıştirmez. Kaldı ki bunu yapanlar keşke bu edebiyatı biliyor olsalardı..." açıklamasıyla divan edebiyatının değışikliği yapmayı planlayanlar tarafından bilinmediğini belirtmektedir.

Edebiyatta milat:

Taha Akyol, 21 Aralık 2001 tarihinde yazdığı "Edebiyat tarihi" başlıklı yazısında Milli Eğitim Bakanı ile yaptığı telefon görüşmesinden bahseder: "Sayın Bakan diyor ki: Edebiyat kitaplarında 'İslam öncesi Türk edebiyatı' ve 'İslam sonrası Türk edebiyatı' diye bir ayırım var. Oysaki Türk milletinin miladı, Cumhuriyettir. O nedenle 'Cumhuriyet'ten önce Türk edebiyatı' ve Cumhuriyet'ten sonra Türk edebiyatı' diye bir başlangıç yapacağız ve elbette Divan edebiyatını da öğreneceğiz. Ama edebiyat eğitim ve öğretimine Cumhuriyet'le başlayacağız... Sayın bakan 'mutabık, değıil miyiz?' diye sordu, 'hayır' dedim." Bu uygulamaya karşı olmasının nedenini şu şekilde açıklar: "Böyle bir yaklaşım müthiş bir anakronizm yaratır. Zihinlerde gelişme, evrim, kültürel kökler, kültürel miras gibi kavramların oluşması engeller."

Abbas güçlü, 28 Aralık 2001 tarihinde "Edebiyat'ta Milat Tartışması" başlıklı yazısında, milat olarak Cumhuriyet'in alınmasına karşı çıkmaktadır. Bakanın, edebiyatı İslam öncesi ve İslam sonrası şeklinde ayırmasının doğru olmadığını ifade etmektedir: "Acaba öyle mi bu ayırım. Elbette değıil. Bir kere İslamiyet'ten Önceki Türk Edebiyatı, İslamiyet'in Etkisindeki Türk Edebiyatı, Batı Etkisindeki Türk Edebiyatı, Cumhuriyet Edebiyatı diye dört evreye ayrılıyor. Buna Günümüz Türk Edebiyatı'nı katarsak 5 evre olur..."

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk milleti, tarihi süreçte birçok önemli değişiklikler yaşamış ve bunun doğal yansıması olarak, edebiyat da bu değişikliklerden nasibini almıştır. Milletimizin yaşayış özelliklerine bağlı olarak yaşamını devam ettiren edebiyatımız, milletimizin yaşamı değiştikçe, değişen yaşam koşulları ve anlayışa göre kendini yenilemiştir.

Divan edebiyatı da tarihimizin uzunca bir döneminde gelişim göstermiş ve kültürümüzün değişmesiyle şartlarını kaybederek ömrünü tamamlamıştır. Şu an geline nokta da divan edebiyatını canlı tutmak mümkün değildir. Şartlar bir şeylerin oluşumunu sağlar, yaşamasını sağlar; şartlar değişirse o şeyler de değişir, başka şeyler halini alır. Tarihimizde yerini almış her şey bizim geçmişimizdir. Her ne şekilde olursa olsun yok sayılamaz. Yok sayılırsa, görmezden gelinirse, bu kendi gerçeğini inkâr etmek olur. Divan edebiyatı da edebiyat tarihimizin önemli bir bölümünü kapsayan ve yaklaşık altı yüzyıllık bir dönemdir. Hangi sebeple olursa olsun bu geçmişi yok saymaya çalışmak, görmezlikten gelerek eğitim-öğretim yapmak doğru değildir ve bu bakış açılarının kabul edilebilir hiçbir bilimsel tarafları da yoktur.

Edebiyat derslerinin içeriğiyle ilgili meydana gelen tartışmalarda, herkesin kabul ettiği bir gerçek, divan edebiyatının kültürel miras olduğu gerçeğidir. Bu bağlamda Milliyet Gazetesi'nde tartışmayla ilgili oluşan genel bakış açısı aşağıdaki maddeler halinde tasnif edilebilir:

- Milliyet Gazetesi'nde divan edebiyatının öğretimine tam olarak kimse karşı çıkmamaktadır.
- Ağırlığın çağdaş edebiyata verilmesi noktasında görüş birliği vardır.
- Kültürel bir miras olduğu kabul edilmektedir.
- Divan edebiyatının şartlarının ortadan kalktığını herkes kabul etmektedir.
- Edebiyatın miladı olarak Cumhuriyetin kabul edilmesinin yanlış olduğu dile getirilmiştir.
- Edebiyat öğretiminin sondan başa doğru yapılması Can Dündar hariç olumlu bulunmamaktadır.
- Aruz vezninin, Taha Akyol hariç, öğretimde zorluğa yol açtığı, hatta edebiyattan öğrencileri soğuttuğu kabul edilmektedir.

Genel olarak edebiyat öğretiminde sorunların varlığı ortadadır. Özellikle tartışmalı bir dönem olan divan edebiyatının öğretimi noktasında sorunları çözmek için farklı uygulamalar yapılabilir. Bu sorunların giderilmesine yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Edebiyatı gençlere sevdirmek için, dili ağır olanların öğretimi yerine dili günümüz Türkçesine yakın olanların öğretimine öncelik verilmelidir.
- Aruz vezni konusunda öğrencileri zorlamayacak şekilde bir öğretim yapılmalıdır.
- Edebiyat öğretiminde sondan başa doğru yöntemi yanlış bir yöntemdir. Edebiyat öğretiminde kronolojik sıralamaya göre öğretime devam edilmelidir.

- Edebiyat öğretiminde ağırlık, Tanzimat edebiyatı ve sonrasına verilmelidir.
- Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünde edebiyat öğretimine yönelik formasyon çalışmaları artırılmalıdır.
- Edebiyat öğretmenlerinin konuya hassasiyet göstermeleri sağlanmalıdır.
- Edebiyatın gençlere sevdirmesi noktasında edebiyat öğretmenlerine seminerler verilmelidir.

KAYNAKÇA:

1. Aktaş, Şerif; *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi*, 2, Ankara: Akçağ Yay., 2003
2. Erbay, Erdoğan; *Eskiler ve Yeniler*, Erzurum; 2001
3. Kabaklı, Ahmet; *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (I. Cilt)*, Ankara: TEV Yay., 2002
4. Kahraman, Mehmet; *Divan Edebiyatı Üzerine Tartışmalar*, İstanbul: Umut Matbaacılık, 1996
5. Kocatürk, V. Mahir; *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara; Edebiyat Yayınevi, 1964
6. İskender, Pala; *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ankara; Kültür Bakanlığı Yay., 1989
7. Özdemir, Mehmet; *Divan Edebiyatı Münakaşaları (1902–1928)*, Doktora Tezi (Sakarya Üniv.), Sakarya; 2001
8. Aydoğan, Bedri; Edebiyat Derslerinin İçeriğinin Değiştirilmesi Konusunda Çıkan Tartışmalar, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENİ%20TURK%20EDEBIYATI/aydogan_3.pdf 14 Nisan 2008 tarihinde indirildi.
9. “DİVAN’sız edebiyat olur mu?”, Haber (Görüş başlıklı sayfada), Milliyet Gazetesi, 21 Aralık 2001
10. Akyol Taha, “Sayın Ecevit...”, Milliyet Gazetesi, 20 Aralık 2001
11. Akyol, Taha, “Edebiyat Tartışması”, Milliyet Gazetesi, 24 Aralık 2001
12. Akyol, Taha, “Edebiyat tarihi”, Milliyet Gazetesi, 21 Aralık 2001
13. Dünder, Can, “Failatün failün’süz edebiyat”, 20 Aralık 2001
14. Güçlü Abbas, “Edebiyat’ta milat tartışması”, 28 Aralık 2001
15. Zeren, Kamuran, “Failatün failün bitti” , Hürriyet Gazetesi, haber, 19 Aralık 2001.